

Cavit Binbaşıoğlu

İlkokuma ve Yazma Öğretimi

ÖNSÖZ

“İlkokuma ve Yazma Öğretimi”, eğitim sisteminin ilköğretim bölümünde 1. sınıfta yer alan Türkçe grubu dersler içinde yer alır. Çocuğun öğrenim yaşamının başlangıcında yer alan bu ders, onun bütün okul yaşamını hatta daha sonraki yaşamını da etkileyen bir niteliğe sahiptir. Bu nedenle, bu dersin ilk sınıfta çok iyi öğretilmesi gerekmektedir. Kitabımızda, bu önemli eğitim sorunu ile ilgili olarak, eğitim bilimlerinde ulaşılmış olan son araştırmalarla ortaya konan ilke ve yöntemler söz konusu edilmiştir.

“İlkokuma ve Yazma Dersinin Niteliği” bölümünde, bu dersin nasıl bir ders olduğu, diğer derslerle olan ilişkisi ve son olarak da eğitim sistemimizdeki önemi ve değeri ile çocuğun okul olgunluğu arasındaki ilişki ortaya konmaya çalışılmıştır.

“İkinci Bölüm”, “İlkokuma ve Yazma Öğretiminde Hazırlık Çalışmaları”na ayrılmıştır. Bununla ilgili örnekler sunulmuştur.

“Üçüncü Bölüm”de, “İlkokuma ve Yazma Öğretiminin ve İlişkisi Bakımından Yazı Dersinin Amaçları” ele alınmıştır. Burada, bu konudaki çağdaş görüşlere işaret edilmiş; birinci sınıfın özelliği ve öğretimiyle ilgili diğer etkenler üzerinde durulmuştur.

Daha sonraki bölümlerde, ilkokuma ve yazma öğretiminde kullanılan “cümle yöntemi” ile ilgili psikolojik ve fizyolojik etkenler, araştırmalara dayalı olarak açıklanmıştır. Bu kısımda, “Okuma Sürecinin Oluşumu ve Diğer Etkenler”e de yer verilmiştir.

“Yedinci Bölüm”, kitabın belki en önemli bölümünü oluşturmaktadır. Burada, ilkokuma ve yazma öğretiminde şimdiye kadar kullanılmış olan yöntemler kısaca tanıtılmakta ve bunların her birinin yararlı ve sakıncalı yönlerinin birer çözümlenmesi yapılmaktadır. Her bir yöntem, pedagojik açıdan değerlendirilmiştir. Bu konuda şimdiye kadar yayımlanmış olan yöntem kitaplarında bu hususlar gereği kadar yer almadığı için, zaman zaman bu konularda ileri sürülen görüşler, kitabımızda inceden inceye tartışılmıştır.

Yine bu bölümde, cümle yönteminin uygulanmasıyla ilgili olarak, Gazi Eğitim Fakültesinde öğretim görevlisi iken öğrencilerime verdiğim bir ödev ile yapılan bu ödevler üzerinde yaptığım değerlendirmeler, birer örnek olarak sunulmuştur. Bu bölümü, ilkokuma ve yazma öğretiminde ders plânı, uygulaması ve değerlendirilmesinin yapılması ile ilgili ölçütler izlemiştir. Böylece, ilkokuma ve yazma öğretimi, bütün yönleriyle somut bir hale getirilmiştir.

“Onuncu Bölüm”de, ilkokuma ve yazma öğretiminde kullanılacak harfler ve diğer öğretim araçlarının nitelikleri üzerinde durulmuştur. Daha sonraları da bunu, ilkokuma ve yazmayı öğrenemeyen çocukların başarısızlık nedenleri üzerinde geliştirilmiş bulunan ölçütler izlemiştir. Bununla ilgili bir kontrol şeması sunulmuştur. Ayrıca, okuma ve yazma yeteneğini geliştiremeyen öğrencilere yapılabilecek yardım da rehberlik anlayışına uygun olarak açıklanmıştır. En son bölümde de “İlkokuma ve Yazma Öğretiminde Cümle Yöntemi Uygulanmasıyla İlgili Bazı Eleştiriler ve Bunlara Verilebilecek Yanıtlar” söz konusu edilmiştir. Böylece, bu konudaki yanlış anlayış ve uygulamalara bir son verilmesi amaçlanmıştır.

Kitapta, sadece bunlarla yetinilmemiş, “Ekler” kısmında daha önce bazı kitap ve dergilerde yayımlanmış olan ve her biri bilimsel araştırma niteliğinde bulunan ya da bunlara dayanan önemli yazılara da yer verilmiştir. Bu yazılar, alanlarında birer otorite olan bilim ve meslek adamları tarafından yazılmıştır. Kitabımızdaki her bir bölüm okundukça, bu eklere de başvurulması salık verilmiştir. Bu ekler, konunun daha açık, daha net öğrenilmesine yardım edecektir.

Böylece, kitabımız, hemen her bölümünde bilimsel araştırma ve deneyimlere dayanan malzemeler üzerinde yine bilimsel bir çalışma yaparak oluşturulmuştur. Kitapta, konunun özüne ilişkin bilgi, örnek ve uygulamalar sunulmuştur.

Cümle yönteminin ilkokuma ve yazma öğretimindeki yeri, önemi ve değeri üzerinde çok durulmuştur. Ders kitabı yazarları ve uygulamada çalışanlar, cümle yöntemini benimsemekle birlikte, heceleme ve harfleri tanıtmada çok fazla duruyorlar. Bu sakıncalıdır. O zaman, bu, bir elle verdiğimizi diğer elle alıyoruz, demektir. Zamanı gelince, bunlar üzerinde mekanizmayı kavrayacak kadar durmak yeterlidir.

Bu haliyle, kitabımızın, Eğitim Fakültelerinin İlköğretim bölümlerinde bu dersi okuyacak öğrencilerimize ve ilköğretimde çalışan birinci sınıf öğretmeni arkadaşlarımıza yararlı olabileceğini ümit ediyorum.

Ankara, Şubat 2004

Cavit Binbaşıoğlu

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

İLKOKUMA-YAZMA DERSİNİN NİTELİĞİ ve ÇOCUĞUN OKUL

OLGUNLUĞU	1
1- İlkokuma-Yazma Dersinin Niteliği	1
2- Çocuğun Okul Olgunluğu	2

İKİNCİ BÖLÜM

İLKOKUMA VE YAZMA ÖĞRETİMİNDE HAZIRLIK ÇALIŞMALARI .....

1- Olgunlaşma Düzeyleri İle İlgili Hazırlık Çalışmaları	7
2- İlkokuma ve Yazma Öğretimiyle İlgili Hazırlık Çalışmaları	9
3- İlk Sınıf Öğretiminde Çocuğu Tanıma Çalışmaları	11

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İLKOKUMA-YAZMA ÖĞRETİMİNİN VE İLİŞKİSİ BAKIMINDAN YAZI

DERSİNİN AMAÇLARI	15
1- İlkokuma ve Yazma Öğretiminin Amaçları	16
2- Millî Eğitim Bakanlığı'nın Açıklamaları	20

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İLKOKUMA VE YAZMA ÖĞRETİMİNDE

PSİKOLOJİK ETKENLER	25
1- Zekâ düzeyi	25
2- Zekâ Yaşı İle İlkokuma ve Yazma Öğrenme Başarısı Arasındaki İlişki	28
3- İlkokuma ve Yazma Öğretiminde Cümle Yönteminin Kullanılmasıyla İlgili Diğer Psikolojik Etkenler	29

BEŞİNCİ BÖLÜM

İLKOKUMA VE YAZMA ÖĞRETİMİNDE

FİZYOLOJİK ETKENLER	33
1- Göz Hareketleri	36
2- Algılama Alanı	37

ALTINCI BÖLÜM

"OKUMA" SÜRECİNİN OLUŞUMU VE BUNU SAĞLAYAN DİĞER

ETKENLER	39
1- Okuma Eylemi	39
2- Görme İşlemi	41
3- Birinci Sınıfın Özelliği ve Öğretimiyle İlgili Diğer Etkenler	42

YEDİNCİ BÖLÜM

İLKOKUMA VE YAZMA DERSİNİN ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ	45
1- Sözcük Yöntemi ve Uygulanması	46
2- Cümle Yöntemi ve Uygulanması	47
3- Etkili Bir İlkokuma ve Yazma Öğretiminin İlkeleri	54
4- “Yazı Yazma” Sürecinin Psikolojisi.....	56
5- İlkokuma ve Yazma Öğretiminde Masal ve Tekerleme Metinlerinden Yararlanma	58
6- Yetişkinler İçin İlkokuma ve Yazma Öğretimi	59
7- İlkokuma ve Yazma Öğretiminde Cümle Yöntemi Kullanmanın Eğitimsel (Pedagojik) Açıklaması	61

SEKİZİNCİ BÖLÜM

İLKOKUMA VE YAZMA ÖĞRETİMİYLE İLİŞKİSİ BAKIMINDAN YAZI DERSİNİN ÖĞRETİMİ	65
---	-----------

DOKUZUNCU BÖLÜM

İLKOKUMA-YAZMA DERSİNİN KONULARI VE ÖĞRETİLECEK CÜMLELER	69
1- Öğretilecek Cümlelerin Nitelikleri	69
2- Bir Ödev.....	71
3- Ödev Örnekleri	71
4- İlk Dört Ayda Öğretilecek Cümlelerle İlgili Ödevlerin Değerlendirilmesi ...	89

ONUNCU BÖLÜM

CÜMLE YA DA ÇÖZÜMLEME YÖNTEMİNİN UYGULAMANSINDA EVRELER (UYGULAMA ÖRNEKLERİ)	91
1- Çözümleme Yönteminde Sözcük Tanıma Evresi.....	91
2- Çözümleme Yönteminde Heceleri Tanıma Evresi	93
3- Çözümleme Yönteminde Harfleri Tanıma Evresi	93

ONBİRİNCİ BÖLÜM

İLKOKUMA VE YAZMA ÖĞRETİMİNDE DERS PLÂNLARI VE ÖĞRETİMİ ..	95
1- Ders Plânı Biçimi	96
2- Konuların Öğretiminde Amaç Saptama Anahtarı	97
3- Cümle Öğretimiyle İlgili Bir Ders Plânı	100
4- Ders Uygulamaları ve Bu Uygulamada Öğretmen Davranışlarının Değerlendirilmesi	101
5. Ders Uygulamasında Öğretmen Davranışlarını Değerlendirme Ölçütü ..	101
6- Ders Plânı İçin Bir Değerlendirme Ölçütü	102

ONİKİNCİ BÖLÜM

İLKOKUMA VE YAZMA ÖĞRETİMİNDE KULLANILACAK HARFLER VE DİĞER ÖĞRETİM ARAÇLARI	105
1- Harfler.....	105
2- İlkokuma ve Yazma Öğretiminde Kullanılacak Öğretim Araçları	106
3- "Okuma"nın Mekanizması ve Okuma Aracının Bazı Nitelikleri	107
4- Hızlı ve Anlamlı Okumayı Sağlayan Başlıca Etkenler.....	109

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İLKOKUMA VE YAZMA ÖĞRETİMİNDE BAŞARININ DENETLENMESİ VE OKUMA YETENEĞİNİ GELİŞTİREMEYEN ÖĞRENCİLER	117
1- İlkokuma ve Yazmayı Öğrenemeyen Öğrencilerde Nedenlerin Belirlenmesi	117
2- Okuma ve Yazma Yeteneğini Geliştiremeyen Öğrenciler	119

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ:	123
İLKOKUMA ve YAZMA ÖĞRETİMİNDE CÜMLE YÖNTEMİ KULLANILMASIYLA İLGİLİ BAZI ELEŞTİRİLER ve BUNLARA VERİLEBİLECEK YANITLAR	123
KAYNAKLAR	129

EK 1	
BİLİMSEL ARAŞTIRMA SONUÇLARI:	131
Çocuklarda Algının Gelişimi: M. D. VERNON- M. Şerif BAŞOĞLU.....	131

EK 2	
ÜLKEMİZDE YAPILAN BİR ARAŞTIRMA:	137
Bir Okuma Deneyi: Muzaffer Şerif BAŞOĞLU	137

EK 3	
ARAŞTIRMA SONUÇLARINA DAYALI OLARAK TÜRÇEDE YAYIMLANAN İLK YAZI:	143
Okuma Üzerine İncelemeler: İhsan SUNGU	143

EK 4	
OKUMA OLGUSUNUN NASIL BİR OLGU OLDUĞUNU AÇIKLAYAN BİR YAZI:	155
Okuma Eylemi: Gerkut - İhsan SUNGU	155

EK 5	
İLKOKUMA VE YAZMA ÖĞRETİMİ ÜZERİNE:	163
Cavit Binbaşoğlu	163

EK 6

İLKOKUMA VE YAZMA ÖĞRETİMİNDE CÜMLE YÖNTEMİ:	167
Cavit Binbaşıoğlu	167

EK 7

TÜRKİYE'DE İLKOKUMA VE YAZMA ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN YÖNTEMLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ:.....	171
Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi Araştırmaları: Cavit Binbaşıoğlu	171

İLKOKUMA VE YAZMA ÖĞRETİMİNDE ÇEŞİTLİ YÖNTEMLER.....	171
1- Bireşim Yöntemi	172
2- Karma Yöntem	172
3- Cümle Yöntemi.....	173
4- 1924 Tarihli "İlkokul Programı"ndan Önce	177
5- 1926 Programı'nda İlkokuma ve Yazma Öğretimi	181
6- 1968 Programı ve Sonrası	183
7- İlkokuma ve Yazma Öğretimine İlişkin Kitaplar	184
8- Diğer Yayınlar.....	185
9- Sonuç	186

EK 8

ÇOCUĞUN İLK OKUL YAŞANTISI İLE İLGİLİ BİR ÖRNEK.....	189
Okulda İlk Gün: M. Rauf İNAN.....	189